

TORNACVM.

TORNACVM, vel Turnacum, siue, ut Becanus in suis Atuaticis, Dornacum, Antonino, Gallie Belgie vrbs ad Scaldim, in Neruijs sita, incolis Gallis Tournay, Germanis Dorneck, curioso antiquitatis studio, Bagatq; auctores, magnis rationibus ducti, existimant, ut hinc Tornacenses, antiqua appellatione, Neruios, passim nuncupent. Tanta antiquitate prastans, ut certa illius origo, varie a litteratorum turba disputetur. Vero, eorum propinquior videtur esse sententia, qui eam a Neruijs conditam tradunt. In ea Althamerus est, in Tacitum, referens Plutarchum, in vita Cesaris & Appianum in libro, qui Celticus inscribitur, illius opinionis auctores. Ad quam & illi accedere videntur, qui Tornacum, quasi Turrim, siue arcem Neruiorum dictam, existimant, eo, quod Neruij, Turrim praelatam initio illic erexerint, qua pro specula utebantur, eamque in quadam parua insula, Scaldæ fluminis, sitam fuisse, quod urbem ipsam perfluit, eo in loco, qui antiquitus, & vsque ad annum M. D. XIII. quo arx ab Anglis edificari coepit, est, & cum quoque locum comprehendit, Castellum vocabatur. Illorum vero opinio, ad monumenta litterarum etiam relata a militibus Hostilij Romanorum Regis Tornacum conditam, Hostiliam nuncupatam, ob rebellionum cum fabulis affinitatem habet. Neque enim, ante Cesaris in Galliam Belgicam aduentum, Neruiorum nomen, nedum illorum opida Romanis nota fuere; quo nullus ante eorum exercitus peruenerat, quemadmodum ex ipsius Commentarijs, ni hic breuitati studendum, manifestè comprobari posset. Becanus in suis Atuaticis, & vocis notatione intelligi vult, Tornacum, non fuisse antiquissimam Neruiorum Curiam, sed primum aliquod opidum, ante hanc conditam, in Neruijs fuisse. Cum enim Tornacum, inquit conderetur, videtur Aldenardij (quos antiquiores, & primos Neruios iudicat) noui opidi viciniam, hac ipsa voce notauisse, Dornacum vocantes. Dorn enim, tantundem sonat, ac si latinè diceret, plus æquo appropinquo, siue, ferè nimium accedo, ut hinc intelligendum veniat, primum aliquod opidum fuisse, cuius respectu, hæc nimia vicinia Dornaco conueniret. Eiusmodi enim comparatio, minoris est ad maius, & posterioris ad prius, non è conuerso, si lingue proprietatem & collationis modum seruemus. Ad quam verò urbem, quæ antiquitus fuerit illustrior, Dornacum comparatum, hanc appellationem accepisse dicemus, si non ad ipsum primum Neruiorum caput, cui super eodem flumine, non longo interuallo imminerebat. Et vera sanè eorum fuit sententia, qui nimiam hanc viciniam esse dicebant, uti secuta ætas, luculentissimo argumento comprobauit regionis Principatu, ex Aldenaro, Tornacum translato, ubi iam olim caput est dioceseos Neruiorum. Atque hæc quidem Philosophia Becani, quam alius post eum scriptor, pari quidem deriuatione, sed diuerso instituto, imitatur, in Neruijs, Tornacus, nunc vrbs, inquit, primaria est. Sed quod sub Iulij Cesaris aduentum nondum extitisse creditur, quia in suis commentarijs eam nusquam nominet; colligi non potest, alioqui cum nulla ibidem nominet, sequeretur etiam, quod dictu absurdum tamen esset, nulla in Neruijs tunc fuisse opida, quos tamen suis finibus & opidis vti, Cesar iusserit, Extitisse autem id temporis Tornacum, vicum saltem vel opidum, etymologia nominis arguit, si nomina rerum, ex propria cuiusq; vernaculæ lingue significatione, inquirenda & æstima mandata sunt. Tornacus enim, ex duabus simplicibus componitur dictionibus Germanicis, qua lingua Neruios, tum locuros esse, constat, nempe, Doerne id est, spina: & VVyc id est, vicus: ex quibus compositum est, Doerne vyc, sed euphonia causa & breuitatis ergo, qua in compositionibus Germani gaudent, dixere Doernyc quasi spinæ vicus. Sanè Cesar, ubi Neruios densissimas incoluisse sylvas scribit, addit, eos spinetis ac rubis circumflexis & complexis, insimul pro muris vsos esse: sicut & hac tempestate, familia est antiquissimi nominis, quod princeps Antonia illis locis gerit, qui se principem Espinoy vocat, quasi dicas, principem spinaium seu spineti, qui Tornacensium longo tempore Senescallus seu protector extitit. Atq; hæc quidem ille. Alij sunt qui scribant, a quodam Turno, Neronis iussu, conditam vel restitutam, nomen ab eo accepisse. Alij, iussu quidem Neronis conditam, sed à turri, quam Guntianus Comes substruxerat, appellationem sortitam. Quam quidem sententiam Meierus videtur amplexus, tomo III. rerum Flandicarum. Verum & hæc sententia multis non sine causa improbat. Cum enim Neruij, ut testes sunt Cesar, Tacitus, Strabo, natio sit Germanica, non mutari fuerint opidorum suorum appellationes abs gente extranea, sed suis ea nuncuparint vocibus, puta Tornack, siue Torneck. Quamuis Flandri & Brabantini, qui à Genuino Germanorum idiomate declinarunt, non Torneck, sed Dornyc, vel Dorneck pronuntient, pro D Germanorum T litteram vsurpantes Tornacum inter veteres, D. Hieronymus in Epistolis ad Gerontiam scribens, & Antoninus Pius, in Itinerario memorat, sanè ex historia Ecclesiæ Tornacensis adparet, circa annum Domini CC. LXXIV. D. Piatonem, siue Piatum, postquam Carnuti sementem verbi diuini fecisset, Tornacum etiam salutifera doctrina imbuisse institutisq; religionis veræ ministris, Ecclesiæ plantasse, quæ mater Ecclesiarum Flandicarum foret. Cum igitur Episcopalis sedes illic fuerit initio constituta, hinc facile colligi potest, eo tempore non vile aliquod fuisse Neruiorum opidum, sed vicinis omnibus celebrius. Quia nimirum antiquissimo Ecclesiæ canone cautum est, Episcopos non in Castellis, aut exiguis opidis, vicis, villisq; obscuris, aut solitarijs municipijs, debere constitui, sed ad maiores populos, frequentioresq; ciuitates. Neque enim vllum aliud in vicinis locis, quæ Neruiorum fuisse videri possunt, extat, aut vnquam extitisse adparet, tantæ antiquitatis & amplitudinis opidum, aut certè vllius opidi vestigium, in quo ante Cesaris aduentum, sexcentos Neruiorum senatores habitasse, probabiliter suspicari possemus, aut in quo, tempore Piatonis, cathedra Episcopalis, ex canone Ecclesiæ, merito collocari potuerit, siue orientem, siue occidentem spectes. Et si autem, hodie ampliora quædam vicina sunt opida, ab eo tempore vel condita vel aucta, hinc satis manifestè conijci potest. Amplissima profecto & florentissima ciuitas, Tornacum semper fuit, varijs mercimonijs & negotiationibus abundans, miri ingenij alens artifices, qui quotidie nouas mercium excogitant formas, adeo, quod si quædam mercium species in desuetudinem abierint, nouis, quæ iam in vsu, & grata sunt, excogitatis, nunquam desit, quo plebs pauperior artificio nouo victum sibi querat. Vnde mirandum non est, quod Tornacum tot hostium incurrens est non solum ciuium opulentia, sed ipsius etiam vniuersitatis potentia, quæ bona maxima, & census annuos præ cæteris Belgij ciuitatibus, possidet, at merum imperium, quod Altam iustitiam vocant, suumq; magistratum habet exercetq; excluso Regis officario. Aedificia habet plurima multo antiquissima, ad eam formam, qua maior ædificiorum pars Colonia Agrippinæ conspicitur, & putantur à Romanis in eam rationem restituta. Insignem habet Ecclesiæ Cathedralis Basilicam, in meditullio quasi sitam D. Virginis Mariæ sacram, quinque praelatis turribus, formam crucis Burgundicæ referentem. Cuius chorus, præ cæteris aliarum Ecclesiarum Cathedralium, Prouinciæ Rhemen. imo totius Belgij, merito laudatur, cum ab amplitudine, tum à summa fornacis eleuatione, & lucis claritate. Officium diuinum nusquam ferè solennius atq; accuratius peragitur, honestissimis, ab antiquo seruatis caeremonijs. Sunt in ea tres & quadraginta Canonici & præbendæ, honestæ sustentationi sufficientes, præter tres præcipuas & aliquot minores dignitates. Sunt quinquaginta & plures, quos vocant, Capellani, & duodecim Canonico Vicarij, Sunt Ecclesiæ Parochiales decem & septem, quæ si nouem citra Scaldim, Diocesis Tornacensis, reliquæ tres vltra Scaldim Diocesis sunt Cameracensis. Is enim fluuius, vtrunque Diocesis diuidit. Gens religioni pietatque Christianæ dedita argumento sunt, tot animularum pientissimarum habitationes, conuentus & fundationes, quibus omnis ætatis, sexus, & conditionis hominibus, misericordiæ, pietatisq; officia exhibentur, virginibus, viduis, orphanis, peregrinis, emeritis Dei ministris, & quouis morborum genere adfectis. Tanti est hæc ciuitas, ut cum continentibus ædificijs, & loco iurisdictionis proprio, per se constituat vnâ Prouinciâ Belgij, quæ vocè semper habuit in conuētu ordinum & Prouinciarum Belgij, non minus ac Brabantia ipsa, Flandriaq; & aliæ maiores Prouinciæ. Aer illic salubris, ac subtilis. Ager circum vicinus, pratis, nemoribusq; abundans, gleba est fertilis, tritico quippe ferendo, longe fecundissimus. Non sunt illic paludes, non aquæ stagnantes, nullæ mires aut terræ steriles. Atque ideo, quamuis non latè se extendat illius territorium, magni tamen eam Principes viri fecere, ut his nostris temporibus Princeps Parmensis, qui domicilium in ea sibi delegerit. Distat Atrebatu Artesiorum Metropoli XIV. Leucis, Cameraco totidem, Gandauo XII. Hannoniæ montibus IX. Duaco VIII. Insula, & Curtraco V. Tornacum in Regum Francorum potestate fuit, vsque ad annum M. D. XIII. quo Henricus Octauus Angliæ Rex, post aliquot mensium obsidionem, eam sui iuris fecit, qui anno M. D. XVIII. Francisco Francorum Regi, eius nominis primo, certis pactis & conditionibus eandem restituit. Ac demum anno M. D. XXI. ab exercitu Caroli V. Imperatoris, uti Flandriæ Comitris, imperatum facere coacta, Flandriæ rursus asserta est. Nunc, hæreditaria successione, in Philippi Regis Catholici obedientia, hoc anno M. D. LXXXVI. versatur.